

Fiskalna politika

Fiskalna politika - ciljevi

**Cilj fiskalne politike:
zadovoljenje javnih
potreba stanovništva.**

Opće potrebe :

- nemaju direktni utjecaj na gospodarski razvoj,
- Ali: pretpostavka nesmetanog razvoja gospodarstva,
- neophodne za osiguranje građanskih i političkih prava i sloboda (obrana, javna uprava, pravosuđe);

Fiskalna politika – zajedničke potrebe

- **Zajedničke potrebe**
- imaju direktan utjecaj na gospodarski razvoj:
- obrazovanje,
- zdravstvo,
- komunalna infrastruktura,
- primijenjena i razvojna istraživanja.

Fiskalna politika - funkcije

- Prema ekonomskoj teoriji fiskalna politika ima tri osnovne funkcije:
- **Alokativna (alokacijska)**
- **Redistributivna**
- **Stabilizacijska i razvojna.**

[Instrumenti fiskalne politike]

Postoje dva osnovna instrumenta za prikupljanje sredstava namijenjenih fiskalnoj politici:

- državni proračun središnje, regionalne i lokalne vlasti,
- izvan proračunski fondovi.

Instrumenti fiskalne politike - proračuni

Državni proračun :

sustavni pregled javnih prihoda i rashoda na razini središnje, regionalne i lokalne vlasti za jednu fiskalnu godinu.

Prihodi državnog proračuna :

- 1) porezni i neporezni prihodi;
- 2) kapitalni prihodi i
- 3) potpore.

Fiskalna politika – prihodi državnog proračuna

Porezi:

- najvažniji instrument,
- dio dohotka ili imovine fizičkih i pravnih osoba koji se direktno plaća, npr. porez na dohodak ili dobit, ili neizravno – PDV, carine.

Neporezni prihodi:

- dobiti javnih poduzeća, upravne pristojbe, novčane kazne, naknade za ceste i sl.

Fiskalna politika – prihodi državnog proračuna

Kapitalni prihodi:

- primici od prodaje nefinancijske imovine – zemljišta, građevinskih objekata, robnih zaliha, kapitalnih transfera.

Potpore:

- primici bez protuobveze – npr. ratne štete, darovi.

Fiskalna politika – rashodi državnog proračuna

Javni rashodi, prema ekonomskoj klasifikaciji :

- **tekući rashodi**
- **kapitalni rashodi .**

Tekući rashodi:

- **Sudjeluju s preko od 90% u izdacima državnog proračuna**
- **čine ih : rashodi za dobra i usluge, plaćanje kamata i subvencije.**

Fiskalna politika – rashodi državnog proračuna

Kapitalni rashodi

- čine izdaci za nabavku zemljišta, nefinancijske imovine, zalihe.

Funkcionalna podjela javnih rashoda :

- podjela prema stvarnoj namjeni
- izdaci za obranu, obrazovanje, zdravstvo, kulturu i sl.

Izvanproračunski fondovi – instrument fiskalne politike

Izvan proračunski fondovi:

instrument financiranja socijalnih funkcija države

- Hrvatske vode
- Hrvatski fond za zaštitu okoliša i energentsku učinkovitost
- Hrvatske ceste
- Državna agencija za osiguranje štednih uloga o sanaciju banaka
- Hrvatski fond za privatizaciju

[**Konsolidirani državni proračun**]

Konsolidirani proračun središnje države

- **spajanje državnog proračuna i izvan proračunskih fondova.**

Spajanje svih proračuna i proračunskih fondova

Konsolidirani proračun opće države

- spajanje državnog proračuna i izvan proračunskih fondova, te proračunskih fondova jedinica lokalne i regionalne samouprave
- pruža cjeloviti uvid u veličinu javnog sektora neke zemlje

Porezni sustav Republike Hrvatske

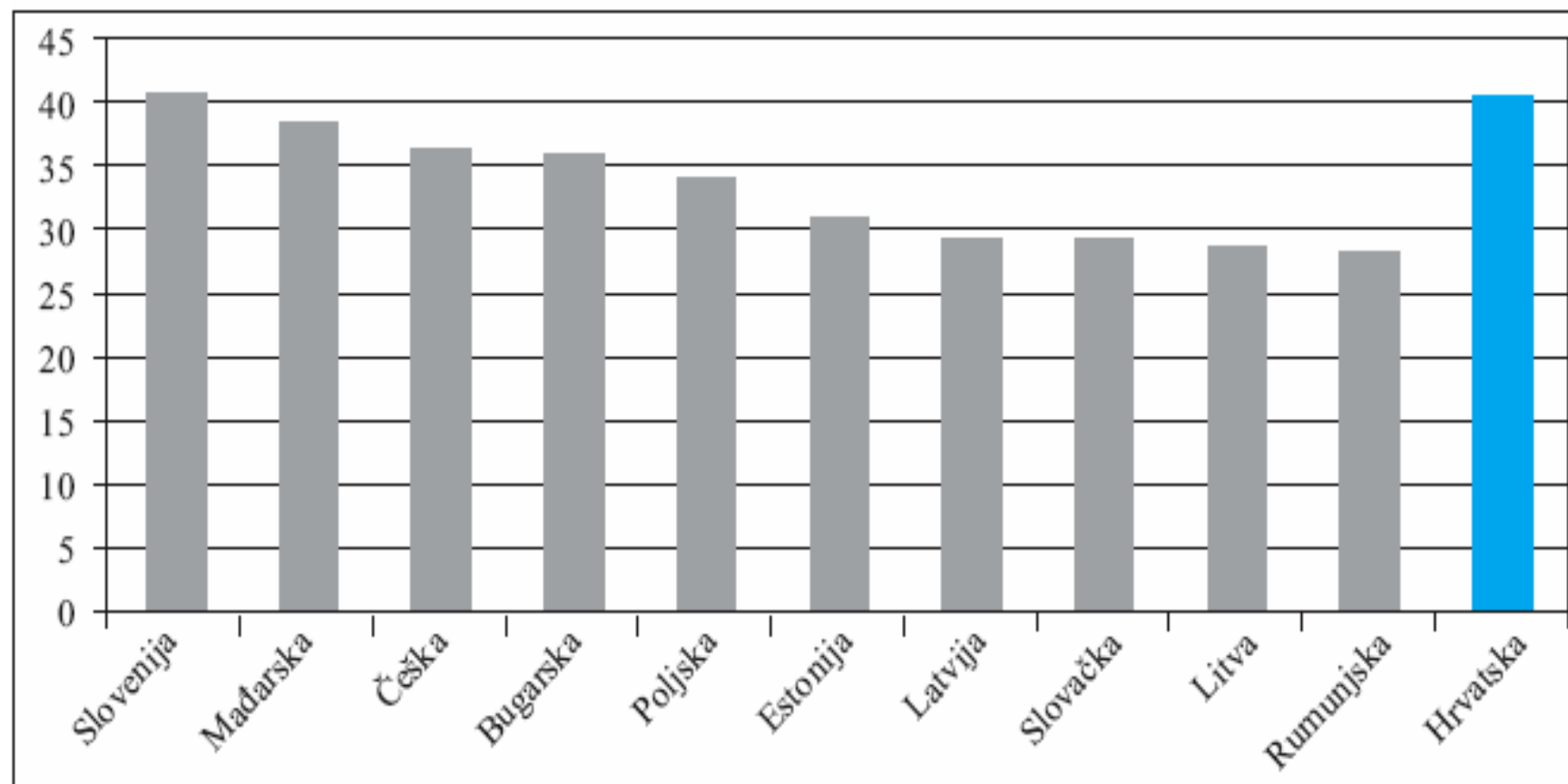
izvor: Ministarstvo financija, 2009

POREZNI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

1. DRŽAVNI POREZI	
1.1. Porez na dodanu vrijednost	
1.2. Porez na dobit	
1.3. Posebni porezi	
	Na osobne automobile, motorna vozila, plovila i zrakoplove
	Na naftne derivate
	Na alkohol
	Na pivo
	Na bezalkoholna pića
	Na duhanske proizvode
	Na kavu
	Na premije osiguranja
2. ŽUPANIJSKI POREZI	
	Na nasljedstva i darove
	Na cestovna motorna vozila
	Na plovila
	Na automate za zabavu
3. GRADSKI / OPĆINSKI	
	Prirez porezu na dohodak
	Na potrošnju
	Na kuće za odmor
	Na tvrtku ili naziv
	Na korištenje javnih površina
4. ZAJEDNIČKI POREZI	
	Na dohodak
	Na promet nekretninama
5. Naknade za privređivanje igara na sreću	

Udio poreza i doprinosa u BDP-u 2005

Slika 1. Udio poreza i doprinosa u BDP-u 2005. godine (%)

Izvor: Eurostat, Ministarstvo financija

Kretanje državnog proračuna 1994-2008

Izvor: DZS RH

Godina	Državni proračun (u mlrd kuna)
1994.	22,5
1995.	29
1996.	30,5
1997.	35,5
1998.	42
1999.	49
2000.	51
2001.	58
2002.	73
2003.	80
2004.	86,2
2005.	90,8
2006.	98,8
2007.	111
2008.	119,4

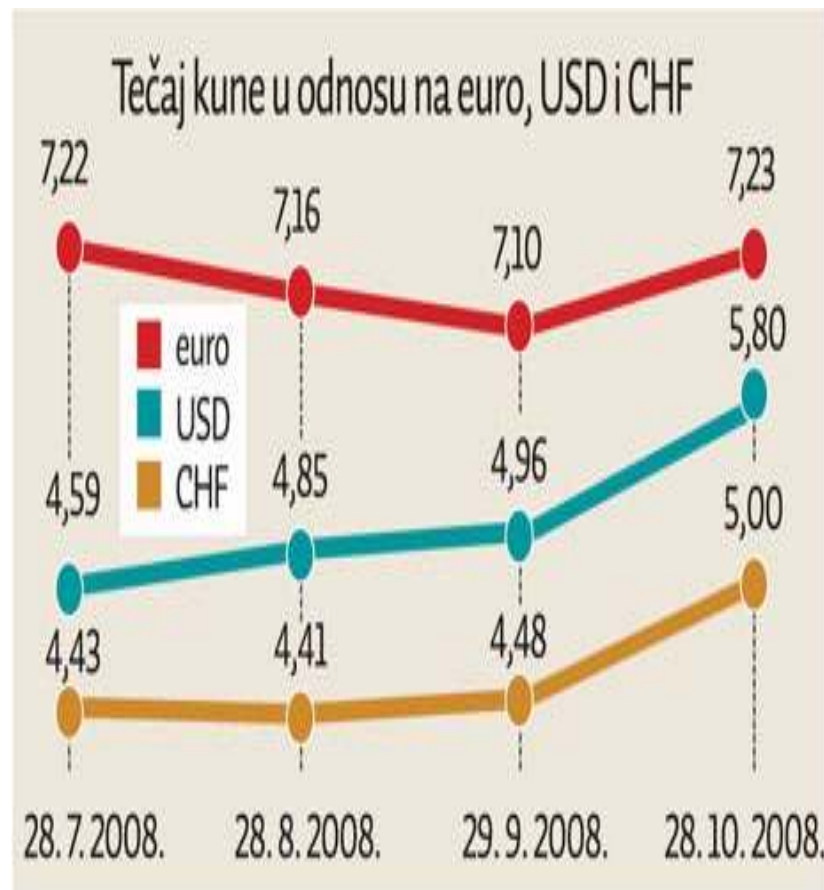
Politika ekonomskih odnosa s inozemstvom

- Cilj : **postizanje unutarnje i vanjskotrgovinske ravnoteže gospodarstva.**
- Unutarnja ravnoteža – postizanje maksimalne razine BDP, pri kojoj nema nezaposlenosti niti inflatornih kretanja.
- Vanjskotrgovinska ravnoteža – ravnoteža platne bilance, ali praćena stabilnim deviznim tečajem.

Instrumenti politike ekonomskih odnosa s inozemstvom

Politika tečaja nacionalne valute (valutno-devizna politika)

- utječe na cijenu i rentabilnost izvoza,
- utječe na cijene uvoznih dobara na domaćem tržištu.

Politika tečaja nacionalne valute (valutno-devizna politika)

- Tendencija:
postizanje realnog
tečaja nacionalne
valute

[Realni tečaj nacionalne valute ?]

Kriteriji za formiranje realnog tečaja:

- kretanje razine cijena (prati inflaciju),
- proizvodnost rada u gospodarstvu,
- ponuda i potražnja za konkretnim valutama na financijskom tržištu.

Instrumenti politike ekonomskih odnosa s inozemstvom

- **Zaštitna politika**

- **Cilj : ograničiti vanjsku trgovinu kako bi se zaštitilo gospodarstvo od utjecaja vanjske konkurencije.**

Carinska politika – zaštita domaće industrije

Carinska politika – zaštita domaće industrije

- **Carinska politika**
- tipični zaštitni instrument ekonomske politike koju koriste sve zemlje u svrhu zaštite domaće industrije i gospodarstva.
- Najvažnija pitanja :
- koje će se robe cariniti,
- visina carinske stope,
- vrijeme zaštite domaće industrije.

Ostali zaštitni instrumenti domaće industrije

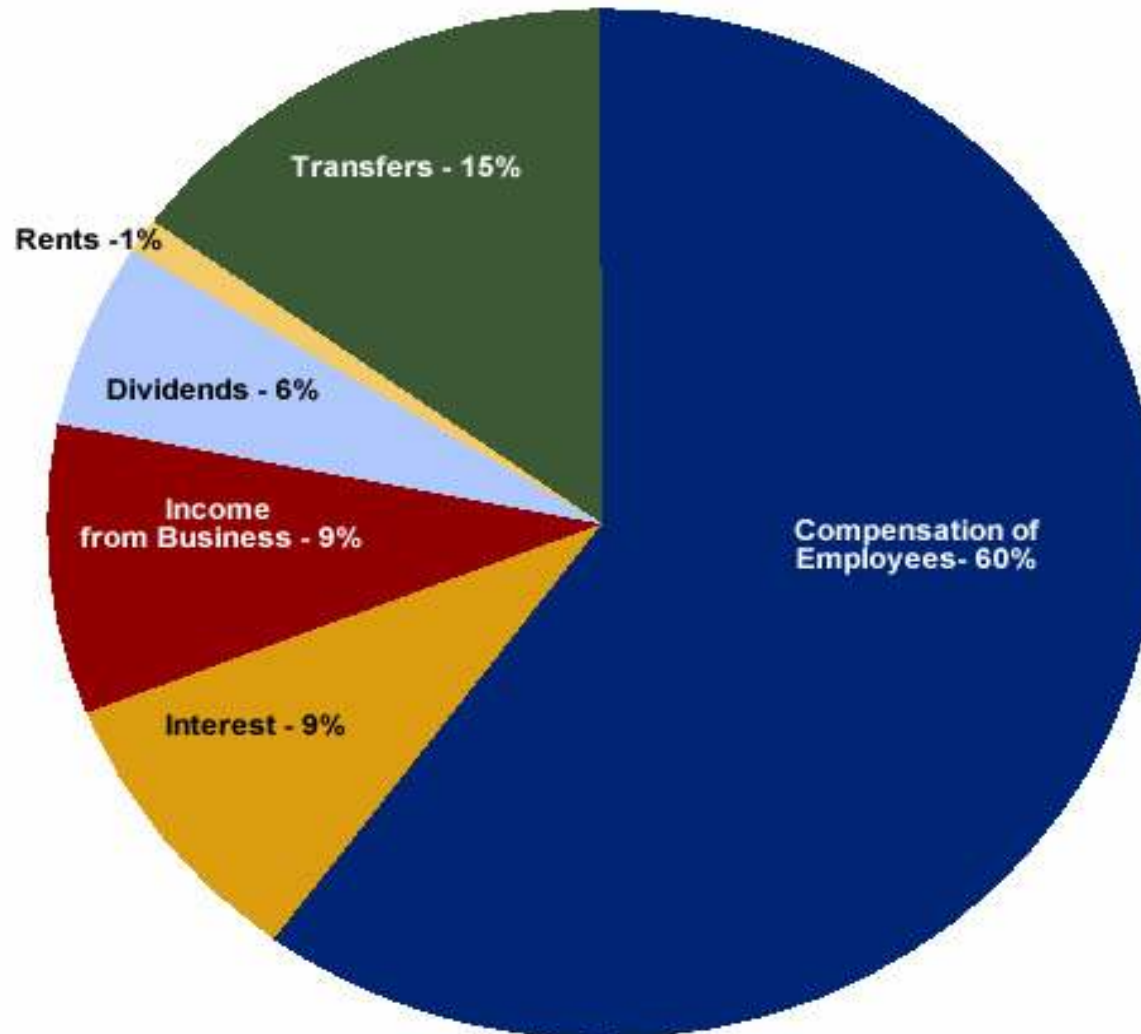
- **porezi i subvencije** - cjenovni mehanizmi;
- **kvote i kontingenti** - količinska ograničenja uvoza i izvoza.

Politika Dohotka

Dohodak

- obuhvaća sve primitke koje pojedinac ili kućanstvo ostvari tijekom nekog vremenskog razdoblja.
- Dijeli se na:
- **dohodak od rada** : plaće, dohodak od poduzetništva;
- **dohodak od imovine**: rente, dividende, kamate;
- **transferna primanja**: za nezaposlene, socijalno ugrožene skupine.

[Struktura dohotka prema izvorima u SAD-u 2005. godina]

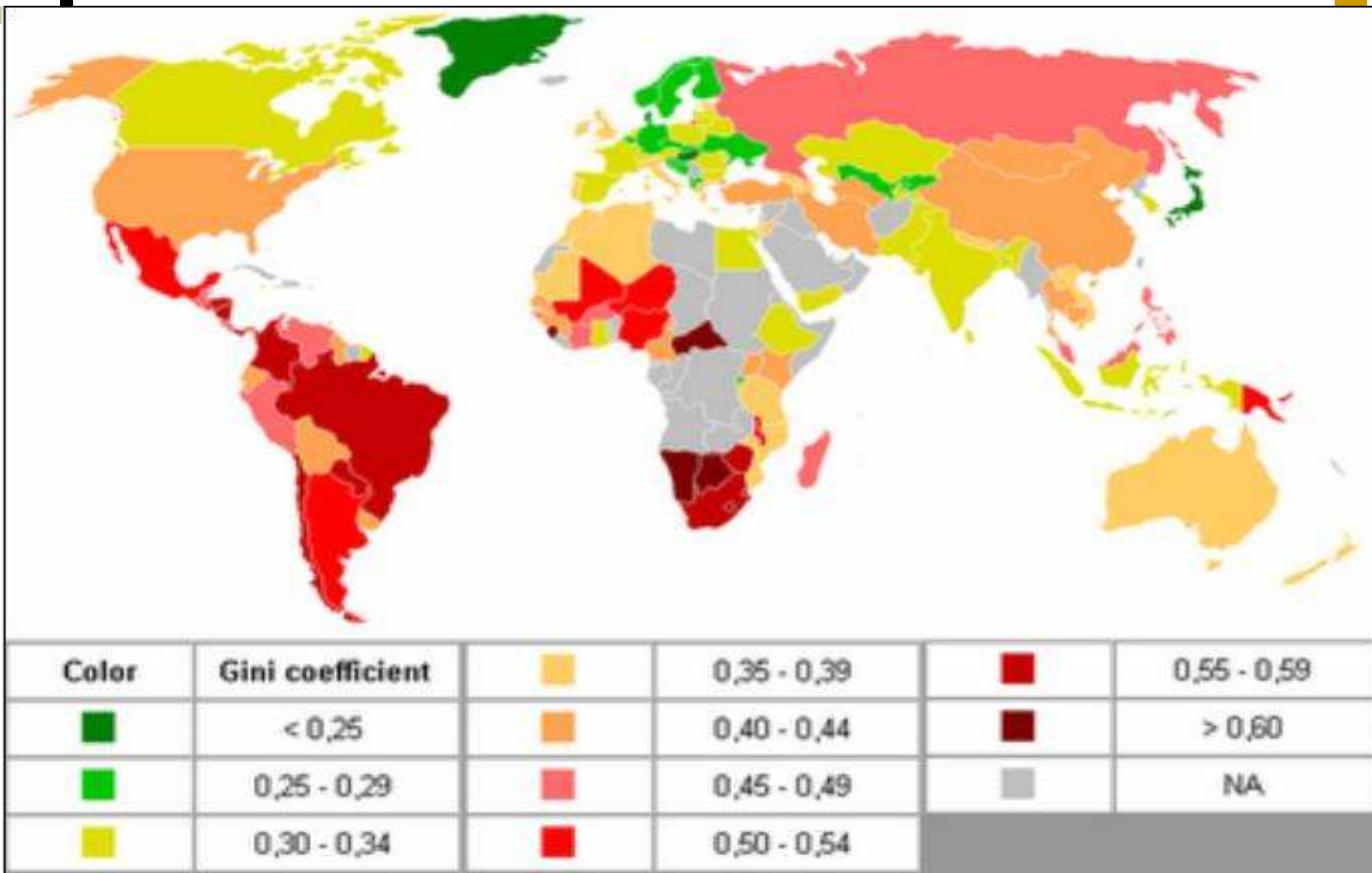

Područja politike dohotka

- raspodjela nacionalnog dohotka i
- dohodovne nejednakosti

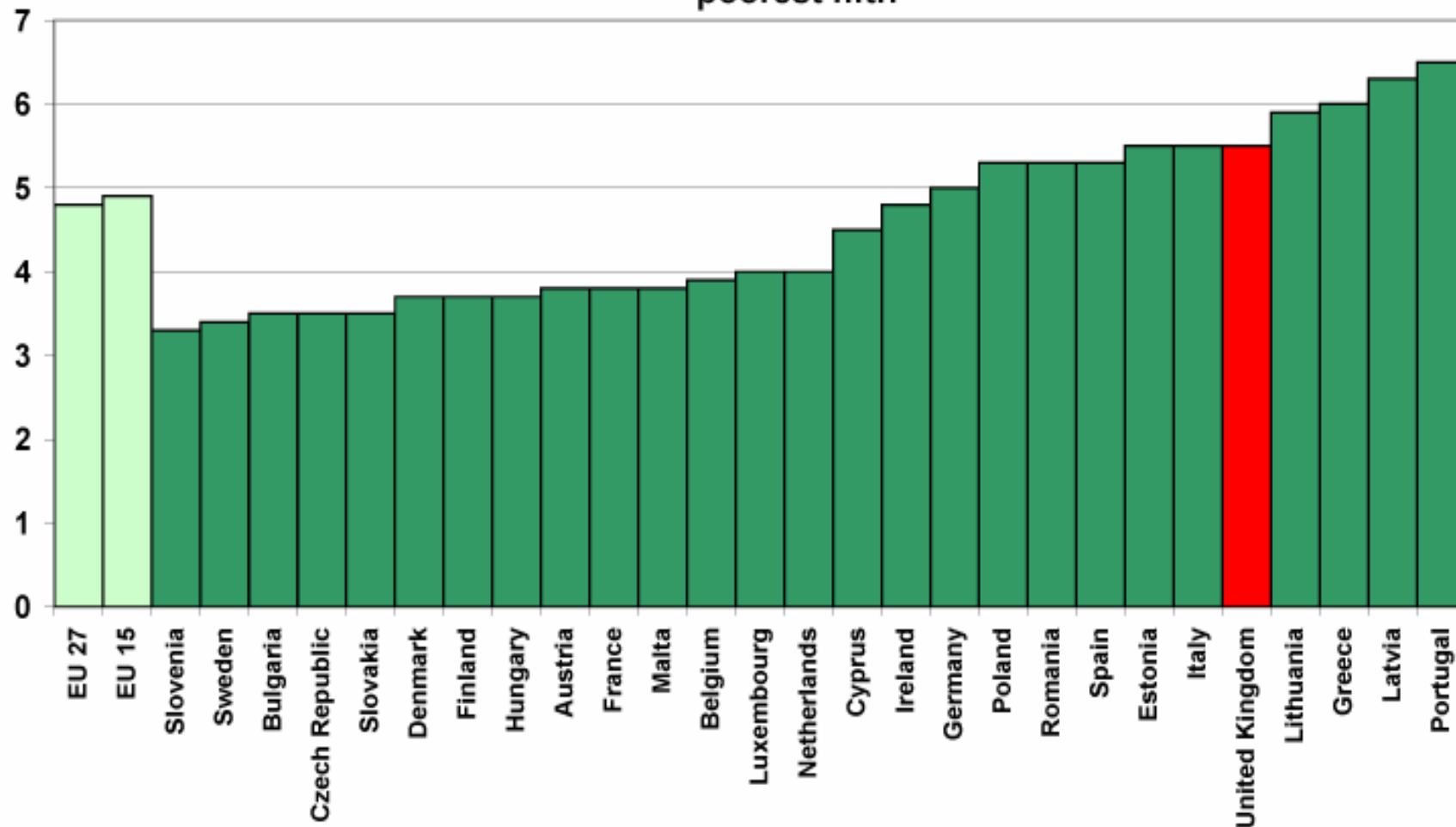

Dohodovna nejednakost prema regijama u svijetu

Dohodovna nejednakost nekih zemalja 2007.god

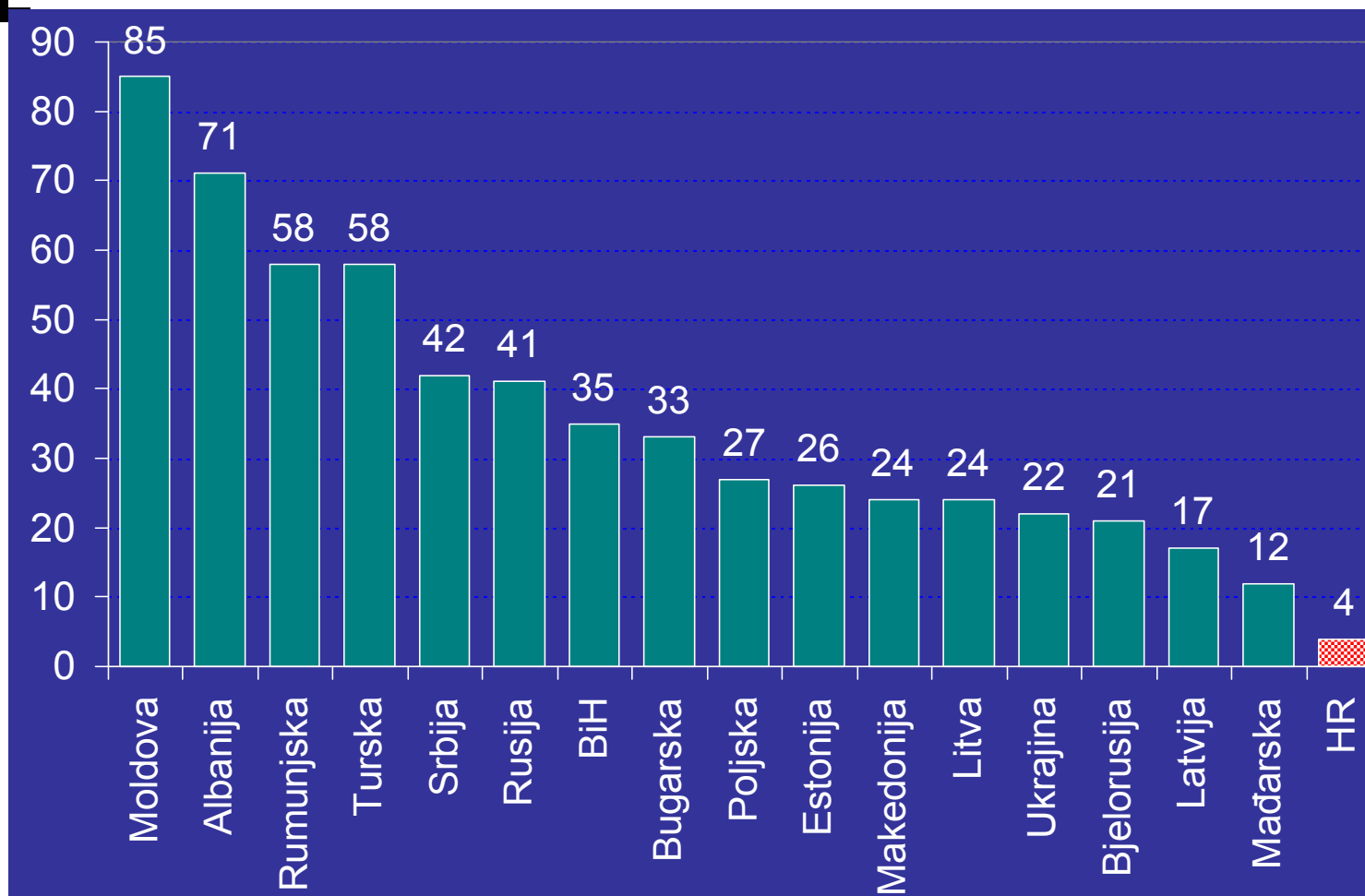
Income inequality: total income of the richest fifth / total income of the poorest fifth

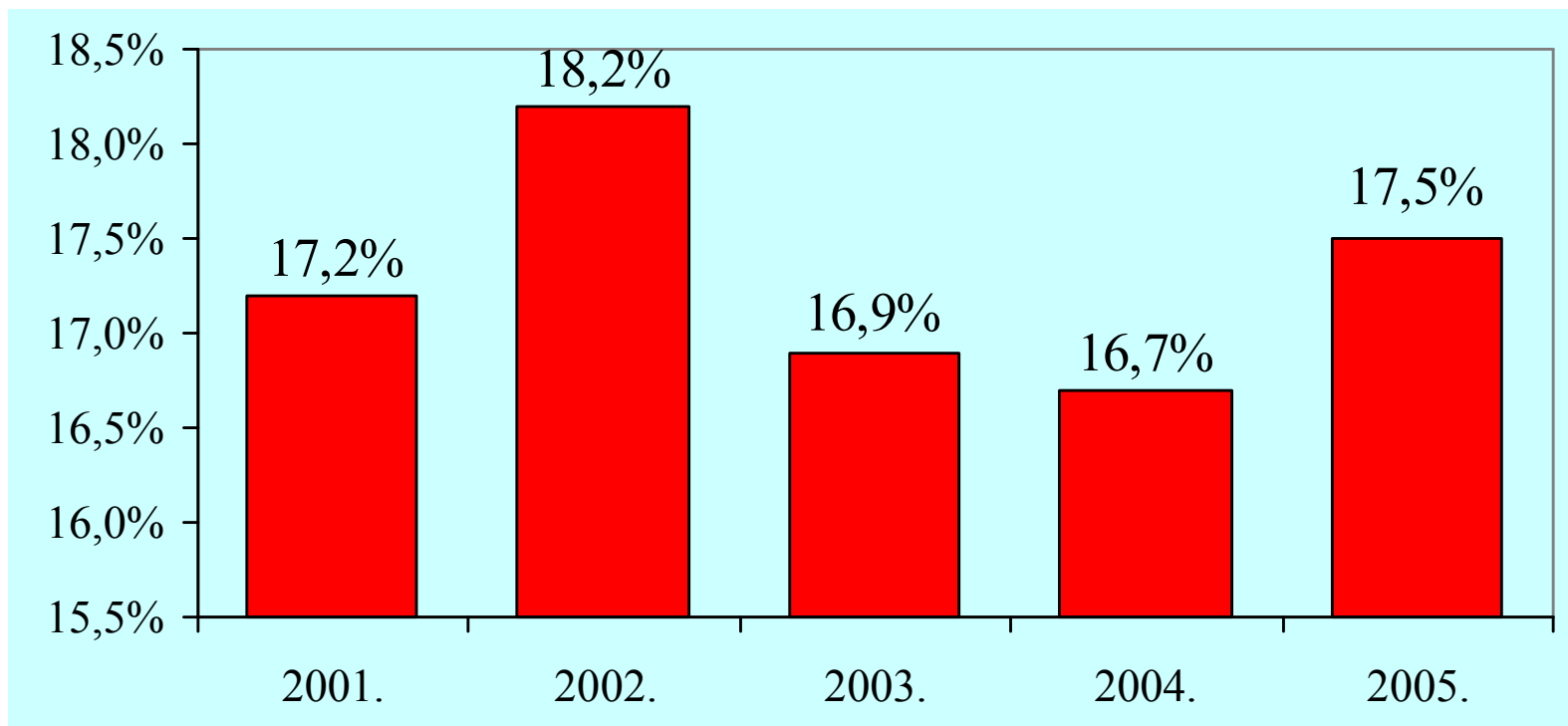
Source: EU Community Statistics on Income and Living Conditions; the data is for 2007; updated Jan 2009

Stope apsolutnog siromaštva u RH i odabranim zemljama (%)
(linija siromaštva: 4,3\$ dnevno po osobi u PPP)
(HR=2004.; ostale zemlje=2002./03.)

Izvor: WB, 2006

**Stope relativnog siromaštva u RH (2001.-2005.)
(60% medijana nacionalnog dohotka)**

Struktura osobne potrošnje

Osobna potrošnja

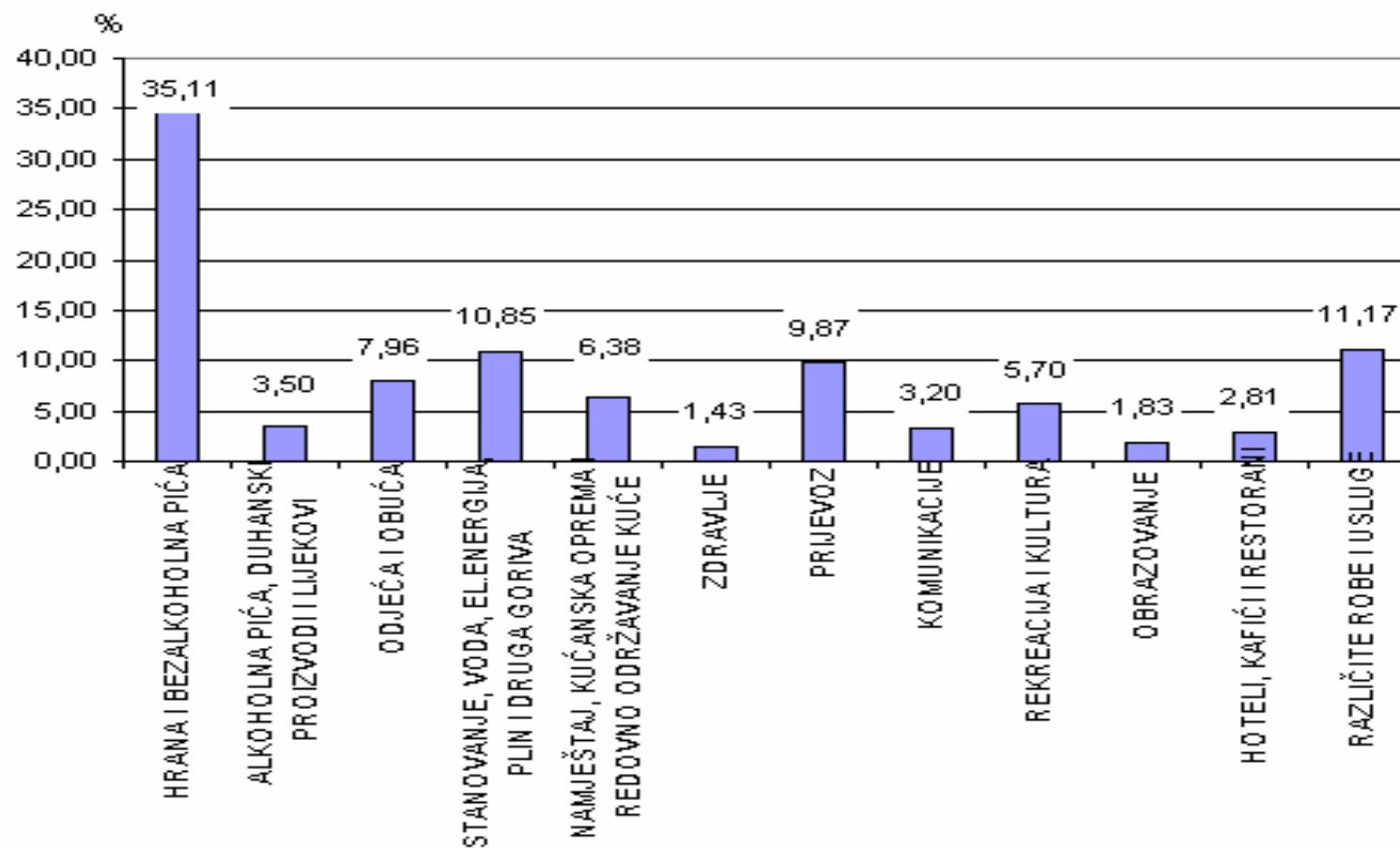
Zakovitosti kretanja osobne potrošnje:

- 1) relativno najveći udio osobne potrošnje u BDP imaju zemlje niske dohodovne razvijenosti, ali je apsolutna vrijednost osobne potrošnje per capita niska;
- 2) porastom stupnja razvijenosti smanjuje se relativni udio osobne potrošnje u BDP, ali raste apsolutna vrijednost per capita;
- 3) na visokom stupanju gospodarske razvijenosti, udio osobne potrošnje se stabilizira na razini cca 60% BDP, a apsolutna vrijednost se stalno povećava.

Posljedice depresirane osobne potrošnje

- smanjenje proizvodnje određenih proizvodnih grana, posebno trajnih potrošnih dobara;
- porast opće razine cijena na tržištu;
- usporavanje i opadanje stope gospodarskog raste;
- povećanje potražnje za proizvodima koji su obilježje niže razine životnog standarda, što je nepovoljno s aspekta razvoja gospodarske strukture;
- opadanje motivacije zaposlenih, proizvodnosti rada, te konačno plaća i životnog standarda.

Struktura osobne potrošnje u RH

Politika tržišta i cijena

- Intervencija nositelja EP u područje tržišta i cijena nužna je kako bi se osiguralo efikasno djelovanje funkcije cijena.

Funkcije cijena

- **koordinacijska** – koordiniranje odluka velikog broja nezavisnih ekonomskih subjekata;
- **informacijska** – promjena cijena daje proizvođačima informacije o promjeni u preferencijama potrošača;
- **alokacijska** – cijene pomažu proizvođačima da odluče kolika će sredstva alocirati na pojedine proizvodne faktore, da bi ostvarili optimalnu količinu proizvodnje;
- **razvojna** – očekivanja o budućim kretanjima cijena daje informacije investitorima u što ulagati sredstva radi buduće dobiti;
- **motivacijska** – u stanju su motivirati ekonomske subjekte na rad, investicije, optimalnu upotrebu oskudnih proizvodnih faktora od strane proizvođača.

Dva osnovna oblika državne kontrole cijena:

posredna kontrola

mjere EP utječu na ponudu i potražnju, a time i na visinu i odnose između cijena: otkup, robne rezerve, subvencije;

neposredna kontrola

- maksimiranje cijena;
- davanje suglasnosti na cijene;
- zadržavanje cijena na zatečenoj razini;
- vraćanje cijena na određenu razinu;
- obveza prethodnog obavješćavanja o promjeni cijena.

[Podjela sredstava EP prema načinu djelovanju]

- pozitivna;
- restriktivna;
- zaštitna.
- Isto sredstvo ekonomske politike može imati različita djelovanja, a to ovisi o odabranim instrumentima, te konkretnoj visini npr. kamatne stope, porezne stope, carinske stope

Tipovi ekonomske politike

Administrativno-regulativna ekonomska politika

- država regulira sva značajnija pitanja privređivanja: što će se proizvoditi, u kojoj količini, za koja tržišta, po kojim cijenama. To je tip ekonomske politike koji ne uvažava funkcioniranje tržišnih mehanizama.

Tipovi ekonomske politike

Ekonomska politika državnog intervencionizma

- primjenjuje se u određenoj kombinaciji s tržišnim mehanizmom, ali prevladava snažna direktivna uloga države, posebice za energetiku i infrastrukturu.

Parametarska ekonomska politika

- zapadne razvijene ekonomije;
- naglasak na djelovanju tržišnog mehanizma i konkurencije, ali s određenom dozom državnog intervencionizma ;
- pojedinim instrumentima: kamatnom stopom, poreznom stopom, tečajem nacionalne valute, stvaraju se makroekonomski uvjeti u kojima se omogućava djelovanje tržišta i konkurencije.

Ekonomska politika ponude (supply-side)

CILJEVI

- povećanje proizvodnje,
- usklađivanje ponude i potražnje na tržištu,
- smanjenje graničnih troškove proizvodnje.

U SAD-u i Velikoj Britaniji
bila je postavljena na 5
ključnih uporišta:

- 1) opće smanjenje poreznih stopa;
- 2) smanjivanje socijalnih pomoći;
- 3) povećanje vojnih troškova;
- 4) smanjenje državne regulative;
- 5) ograničavanju ponude novca .

Restriktivna antiinflacijska ekonomska politika

varijanta šok terapija

Temelji se na:

- jednokratno uklanjanje dispariteta cijena, te njihovo zamrzavanje;
- zamrzavanje različitih oblika potrošnje u cilju porasta štednje;
- restriktivnu monetarnu politiku;
- devalvaciju nacionalne valute, te fiksiranje tečaja.
- Kratkoročno stabilizira gospodarstvo, ne rješava uzroke gospodarske krize.

Tipovi ekonomske politike

Ekonomska politika potpune liberalizacije

- postulati klasične ortodoksne teorije:
- 1) svemoć tržišta;
- 2) snaga unutarnje samoregulacije;
- 3) minimum administriranja;
- 4) tržišno formiranje tečaja, niske carine;
- 5) ekspanzivna monetarna politika, te oštro ograničenje javne potrošnje i proračuna.